קיז: הבית והעליה פרק עשירי בבא מציעא

בשלשה מקומות שנה לנו ר' יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו **שלא** מדעתו. לע"פ שמן הדין היה נראה לומר שיהנה חדא דלע"ג דזה נהנה [ב]וזה לא חסר לחבי' הכי תיקנו חכמים שיהא חייב לתן לו ליהנות מממון חבירו שלא מדעתו ואידך דאמר רבי יהודה אם השבח כו' דלע"ג דגזלן קונה בשינוי הכא תקינו דלא ליקני כיון שאין מתכוין לגזול ולקנות משום דאין לו ליהנות מממון חבירו שחבירו הביאו מן השוק וטורח בו כדפירש בקונטר' וא"ת לפי מאי דס"ד השתא דטעמא משום דאסור שיהנה מממון חבירו ולא משום דכל המשנה ידו על התחתונה נהי דלא קני בשינוי משום שהבעלים טרחו להביאו מן השוק מ"מ לא הוה ליה למימר ידו על התחתונה ואור"י דהמ"ל וליטעמיך ק"ג מן הדין לא קנאו בשינוי כיון שאינו מתכוין לקנות ומיהו מ"מ היה לו ליתן שכר כפי מה שהשביחו בצביעת שחור ורבנן תקנו שלא יהנה מממון חבירו שלא מדעתו דהיינו בצביעת השחור שעשה שלא מדעתו הלכך ידו על התחתונה וגם משלים שעיר נמי אע"ג דאסמכתא קניא הכא כיון שאין זו מתנה גמורה שאין נותנה בלב שלם תקנו חכמים שלא יהנה מלוה חימנו:

אם השבח יתר על היציאה. [1]פי' בירושלמי בפרק הגחל קמא (כ"ק דף ק: ד"ה אם):

לא לזה ולא לזה מאי. אין נראה לר"י פירוש הקונט' שפי' שבעה"ב רוצה למכור את הקרקע דבהא לא קמבעיא ליה דפשיטא דאין יכול למוכרו שהרי משועבד לזה לבעל עלייה אם כשירצה ואי רוצה למכור הקרקע לעשות הבית ואין מוכר אלא כח שיש לו בחוכה הא נמי פשיטא שבעין זה יכול למוכרה דלמה לא ימכור כח שיש לו בה אלא נראה לר"י דמיירי שרוצה בעה"ב לזורעה ובעל עלייה אמר גם אני אזרע שגם לי הקרקע משועבד לעלייה או דלמא מצי א"ל האיך אין לך כלום בקרקע אלא לענין העלייה בלבד:

וכן בית הבד כו'. פי' בקונטרס דאיירי בחמין שאנקו כמו פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוכר ומשכיר וקלא קשה דמשמע דמדפליגי הכא רב ושמואל בגמרא דמיירי בשוכר ומשכיר דומיא דהכיא דפליגי לעיל ועוד אי בחמין שאנקו מוטל על המחמן לבנות המקרה אמאי אצטריך לאוקמי ההיא דלעיל בנפחת העלייה בשוכר ומשכיר לוקמה בחמין שאנקו ואי הא' וכן אנפחת העלייה דלעיל קאי אמאי הפסיק ביניהם ולא הסמיכם: זמן

גמ' אמר ר' יוחנן בשלשה מקומות שנה לנו רבי יהודה אסור לאדם שיהנה מממון חבירו חדא הא דתנן אידך מה היא דתנן [6]הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ר' מאיר אומר נותן לו דמי צמרו רבי יהודה אומר [א]אם השבח יותר על ההוצאה נותן לו היציאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו את השבח ואידך מאי היא דתנן [7]מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם אין אני נותן לך מכאן ועד זמן פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן רבי יהודה אומר [א]לא יתן (6) אמאי דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא משום (7) דאיכא שחרוריתא אי נמי לצבוע לו אדום וצבעו שחור משום דקא משנה (8) והתנן [9]כל המשנה ידו על התחתונה ומי שפרע מקצת חובו נמי הוי אסמכתא ושמעינן ליה לר' יהודה דאמר [10]לא קני אמר רב אחא בר אדא משמיה דעולא [2]תחתון הבא לשנות בגויל שומעין לו בגזית אין שומעין לו בכפיסין שומעין לו בלבנים אין שומעין לו לסכך בארזים שומעין לו בשקמים אין שומעין לו למעט בחלונות שומעין לו להרבות בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו [3]עליון שבא לשנות בגזית שומעין לו בגויל אין שומעין לו בכפיסין אין שומעין לו בלבנים שומעין לו בארזים אין שומעין לו בשקמה שומעין לו לרבות בחלונות שומעין לו למעט בחלונות אין שומעין לו להגביה אין שומעין לו למעט שומעין לו אין לו לזה ולא לזה מאי [4](תניא אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עלייה בקרקע כלום) תניא רבי נתן אומר [5]תחתון נוטל שני חלקים והעליון שליש ואחרים אומרים תחתון נוטל שלשה חלקים והעליון נוטל רביע אמר רבה נקוט דרבי נתן בידך [11]דדיינא הוא ונחית לעומקא דדינא קא סבר כמה מפסיד עלייה בבית תילתא הלכך אית ליה תילתא: **מתני'** [1]וכן בית הבד שהוא בנוי בסלע וגינה אחת על גביו ונפחת הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעשה לבית בדו כיפין [2]הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו פטור מלשלם נתנו לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל ונפלו בתוך הזמן פטור לאחר הזמן חייב [3]מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו ונפל ואמר לו פנה אבנך ואמר לו הגיעוך

גמ' שיהנה ממון חבירו. שלא בהתנה עד שתהא מדעתו ונוחה לו: **נותן לו דמי צמרו.** למר לכן כמו שמסר לו דקניה בשינוי ומתמייב מעות: **ר' יהודה אומר.** אם כן תחייבו גמלא זה נהנה שזה הביאו לו מן השוק אלא מחזיר לו את הצמר כמות שהוא בצוע וידו על התחתונה: **אם השבח.** שהשביח הצמר יתר על היציאה שהוציא בצע זה בסממנין ועצים ושכר טרחו כשאר שכיר יום: **נותן לו את היציאה.** ולא מה שראוי בקבלנות דהוי טפי. ואם ההוצאה וכו': **והשליש את שטרו.** הפקידו ביד נאמן לפי שדלג הלוה שיחזור ויתבענו כל החוב: **ואמר לו.** לוה לשליש: **אם אין אני נותן לו.** את המותר מכאן עד יום פלוני: **תן לו שטרו.** ויחזור ויתבע הכל: **ודלמא.** לא היא זה נהנה וזה לא חסר לא קאמר רבי יהודה אלא זה נהנה וזה חסר לאחר דאמר ליה בעל הבית קא משחרת לכותלאי שאתה בונה מדשים ויפים וכל הדמים עלי ואתה משחירן בעשן לפני יציאתך: **דסוף ליה משנה.** וקנסא קנים ליה אכל זה נהנה וזה לא חסר כגון לעיל (דף סד:) הדר בחצר חבירו בחצר דלא קיימא לאגרא והדר זה אפילו עביד למיגר דה"ל נהנה וזה אינו חסר אינו צריך להעלות לו שכר: **ושמעינן ליה וכו'.** הכא דאשמעינן הכי: **אחתון שבא לשנות.** בגנין חומה שעליו מן היסוד עד התקרה: **בגויל שומעין לו.** אם היה מתחילה מאבני גזית ובא לשנותו כשנפלה ולבנות באבני גויל שומעין לו מפני שהוא מחזיק את הבנין שחומת גויל רחבה משל גזית טפח כדאמר בפ"ק דבבא בתרא (דף ב.) בגויל זה נותן ג' טפחים וזה נותן ג' טפחים ובגזית זה נותן טפחיים ומחצה וזה נותן טפחיים ומחצה. והתם מפרש גויל אבנים דלא משפיין דמורשי דידהו מעטי בה טפח: **כפיסים.** אדמה מלאי לבינים ורחבן טפח ומחצה ונותן אריח מכאן ואריח מכאן וטפח אבנים דקות וסיד ביניהם והוי עובי החומה ד' טפחים: **בלבינים.** שלימות ואין עוביו של כותל אלא כמדת רוחבן והן ג' טפחים. כלל הדבר התחתון שמרחיב עובי הבנין ומחזיקו שומעין לו אם ממעט חיזוקו אין שומעין לו שהעליון טוענו למחר יפול ועליון שבא להכניס את המשא תחתון מעכב עליו וכל זמן שממעט כוכדו שומעין לו: **ארזים.** בקורות של תקרה תחתונה קמייר וארזים [1]מתקיימין מן השקמין ומשאן כבד: בא לשנות תחתון משקמים לארזים שומעין לו שמהנהו לעליון שמתקיים וחזק מקוס מדרך רגליו. מארזים לשקמים אין שומעין לו מפני שהן נוחין להשכר: **להרבות בחלונות.** ממעט מחק הבנין והעליון מעכב עליו: **להגביה.** חלל הבית אין שומעין לו שמטריח את העליון לעלות ועוד שהגמוך חזק מן הגבוה: **עליון שבא לשנות וכו'.** טעמא דכולהו שומעין לו מפני שממעט כובד המשא והיכא דמוסיף על כובדו תחתון מעכב עליו שהתחתון אינו מושם אם תפול החומה שמן התקרה ולמעלה: **אין לו לא לזה ולא לזה.** לבנות שעניים הם ובעל הקרקע רוצה למכור הקרקע: **מאי.** אית ליה לבעל העלייה בקרקע או לא: **דדיינא הוא.** אב"ד היה כדאמרינן בהוריות בפ' בתרא (דף יג.): **כמה מפסיד שלים.** ימי קיומה היא ממהרת ליפול מחמת משא העליה: **מתני' בית הבד.** בית לעצור זיתים וגינה אחת על גבו שחקק אדם בסלע תחתיה כגון כיפה והיה גינתו למעלה וביתו בנוי בו בית הבד חה גינה ונפחת גגו של בית הבד שהוא מקום זריעתו של העליון: **כיפין.** מרקוול"ט. העליון יתן עליו עפר וזרע: **פטור.** מלשלם דמאי הוה ליה למיעבד אנס הוא: **נפנו לו זמן.** שלאוהו ב"ד שהיה נוטה ואמרו לו פנה: **ונפל.** לתוך גינתו של חבירו: הגיעוך

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"י מהל' שכירות הל' ד טוש"ע ח"מ סי' שו סעי' ג]:
יד ב מיי' פי"א מהל' מכירה הל' ה סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' נה סעי' ו וסי' ח סעי' יב:
מז ג מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם:
מז ד מיי' פ"ד מהל' שכנים הל' ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפד סעי' ו:
יז ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז:
יח ו מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעי' ה:
יט ז מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפה:
כ ח מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה יט סמג עשין קח טוש"ע ח"מ סי' תיז סעי' ח:
כא ט מיי' פ"ג מהל' שכנים הל' ח סמג עשין סב טוש"ע ח"מ סי' קפו:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' ר' יהודה אומר לא יתן (אמאי). תוי"ט וגי"ב ג"ל ממאי: (ב) שם לאיכא שחרוריתא. נ"ב אע"פ שזה חסר דאיכא שחרוריתא דאשיתא אפ"ה אם העלייה הוה מקורה פטור האידנא ולא נהנה דא"ל להעלות לו שכר היכא דזה לא נהנה הא חסר כמ"ש התוס' בב"ק דף כ' ע"א: (ג) שם דקא משנה דתנן בע"ל:

מסורת הש"ס

(א) ב"ק לה. ק: קב. לעיל עח: ע"ז ז:, (ב) ב"ב קפה. מנחות סג:, (ג) [לעיל עז. ושיינן], (ד) [לעיל פו. וש"נ], (ה) רש"ל מ"ז בשם הרא"ש אבל הרי"ף גרס לה. (ו) [ב"ק לט. נג.], (ז) שם ז:, (ח) ס"א מזקים, (ט) [זה לא חסר בע"ל], (י) [פירש"י בשם ירושלמי בע"ל].

לעזי רש"י

ארקוול"ט. קפרון, כיפה.

מוסף רש"י

נותן לו דמי צמרו. בדמים שאמר לבן נמכר בשוק, דקנייה בגזלו לשנה בשפת הנהלה (לעיל עח:) כדמפשקרת, ואע"פ דמהשתא שוי טפי לגרמים אמר מדום (ב"ק צה.) קני בשינוי לר"מ ולא יהיא ליה אלא דמי לאחרו אבל לא דמי שנתו, לו זה יתן שכרו מעלם ויקח המצר (שם ק:) דסכירא ליה לר"מ כל המשנה מדעת בעליו נקרא גזלן ובטל המצר לעצמו אע"פ שהוא מעולה עכשיו כדמים (ע"ז ז:), רבי יהודה אומר. אם כן נמצא זה משתבר בשינוי (ע"ז ז:), אם השבח. שהשביח המצר, יתר על היציאה. שהוציא הלבנה, נותן לו, בעל המצר, את היציאה. שמים ופלים ושכר פעולה בשכיר יום ולא שכר שלם כמו שהתנה עמו (שם ובע"ז לעיל עח:) דקנים ליה לאלה דשיבה לחיות ידו על התחתונה דלא נתהני משמתא, ואגרא נמי סליה לא יקבול אלא יציאה, ואם יציאה יתירה על השבח יתן לוחת השבח שהשביח את המצר, ואם ירצה לתת את שכרו, כגון שהשבח יותר על השכר יתן שכרו (ב"ק ק:). והשליש את שטרו. המלוה ומלוה מקרוהו בל"ל שלים, שהרי טורח היה לסם לחתוב שוכר ומסרו על הפלים (רשב"ם ב"ב קסח:). תן לו שטרו. למלוה ויחזור וינבה בו כל מה שכתוב בו בתחילה (נדרים כז:). הגיע זמן ולא נתן. ולא פרע (שם). ר' יוסי אומר יתן. הפלים הפטר לחלוה ואע"פ דאסמכתא היא, דבטור היה לפרוע בחוהו הזמן, קנה המלוה את הפטר (שם). אסמכתא. הכנתת נחשת שאדם מכנים את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים בנאה יתן כך וכך (לעיל מח:) הייני דבר דאיתו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו, דבטור שהוא יכול לגלח ופעמים שמגלחין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שנעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשפת הנהלה שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח:). דאמר לא קני. ואינו נתפס בחנאו ולא יפסיד כלום (שם). נתנו לו זמן. ב"ק (ב"ק ק:).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com